

Declaració de Sevilla sobre la Integració de la Dimensió Social en la Investigació i Gestió dels Paisatges Culturals

Introducció

Durant els dies 30 de novembre i 1 de desembre del 2022 es va celebrar a Sevilla el *Simposi Internacional Paisatges Culturals i Percepcions Socials*, el darrer acte del projecte *Paisatge i Societat. Anàlisi de la Percepció Social en Paisatges Culturals (PAYSOC)*, encapçalat per l'Institut Andalús del Patrimoni Històric, amb la col·laboració de la Universitat de Sevilla, la Universitat Europea de Canàries, la Universitat Pablo de Olavide i la Universitat de Ferrara. En aquest Simposi s'aplegaren especialistes de Portugal, França, Itàlia i Espanya per presentar els resultats de llurs investigacions referents als vessants teòrics i metodològics i les experiències pràctiques d'integració de la dimensió social en la investigació i gestió dels paisatges culturals.

En general, en aquest fòrum hom va reivindicar la integració de la dimensió social en tots els aspectes que concerneixen a la investigació i gestió dels paisatges culturals, tant pel que fa a llur identificació i caracterització, com a la definició i aplicació d'objectius d'índole paisatgística. Això considerat, la dimensió social cal entendre-la com el conjunt de facetes que concerneixen a l'acció mútua entre la societat i els paisatges, així en el passat com en el present, incloses les perceptives, sensorials i emocionals, les representacions socials i la participació activa de la població en llur investigació i gestió.

En conseqüència, la present Declaració està redactada fent un èmfasi especial en els paisatges culturals, els que per llurs valors patrimonials són reconeguts per les administracions amb competències en la gestió del patrimoni cultural; tanmateix, els signants entenen que llurs

consideracions podrien estendre's a tota mena de paisatges; i també segueix els principis que sobre aquesta matèria queden reflectits en acords previs d'àmbit internacional, entre els quals destaquen els següents:

- a) *Recomanació R(95) sobre la conservació integrada de les àrees de paisatge cultural com a part de les polítiques de paisatge* (Consell d'Europa, 1995), pel que fa a la definició d'àrees de paisatge cultural (Article 1), a la participació efectiva de la població en els processos de valoració i gestió del paisatge (Article 4.4.VIII) i a la incorporació de la comprensió de com hom ha percebut el paisatge en la història dels programes formatius (Article 9.2.c).
- b) *Convenció d'Aarhus sobre l'accés a la informació, la participació del públic en la presa de decisions i l'accés a la justícia en assumptes ambientals* (Comissió Econòmica per a Europa de l'Organització de les Nacions Unides, 1999), en tant que considera l'estat dels paratges culturals i de les construccions com a part de la informació ambiental en la mesura que siguin o puguin ser alterats per l'estat dels elements del medi ambient.
- c) *Conveni europeu del paisatge* (Consell d'Europa, 2000), en relació amb la importància atorgada a la percepció de la població en la definició de paisatge (Article 1), i a la participació pública en la formulació i aplicació de les polítiques de paisatge (Article 5c), especialment en la definició dels objectius de qualitat paisatgística (Article 6.2.D).
- d) *Conveni de Faro sobre el valor del Patrimoni Cultural per a la societat* (Consell d'Europa, 2005), pel que fa al dret de la societat al patrimoni cultural que impregna tot el Conveni, especialment en l'Article 4, i a la participació democràtica en

tots els aspectes relacionats amb el seu coneixement i gestió (Article 12).

- e) *Declaració de Xi'an sobre la Conservació de l'entorn de les estructures, llocs i àrees patrimonials* (ICOMOS, 2005), que considera que el significat i caràcter distintiu el reben de la percepció de llurs valors socials, espirituals, històrics, artístics, estètics, naturals, científics o d'una altra índole cultural (Article 2).
- f) *Carta Cultural Iberoamericana* (OEI, 2006), que es basa en una sèrie de principis entre els quals s'hi inclou la participació ciutadana com un factor essencial en el desenvolupament de les cultures.
- g) *Resolució del Parlament Europeu, de 8 de setembre de 2015, cap a un enfocament integrat del patrimoni cultural europeu* (Parlament Europeu, 2015), que recolza el disseny de nous models de governament participatiu per llur gestió (Articles 14 a 21).
- h) *Recomanació (2017)1, del Consell de Ministres als Estats membres sobre l'Estratègia Europea del Patrimoni Cultural per al segle XXI* (Consell d'Europa, 2017), que dedica l'apartat VI.I a les relacions entre el patrimoni i la societat, i al governament participatiu per la transmissió de valors democràtics i de bona gestió.
- i) *Directrius pràctiques per aplicar la Convenció del Patrimoni Mundial* (UNESCO), que promou la participació de les comunitats locals i d'altres parts interessades en la preparació de les llistes indicatives (Article 64), en els plans de gestió (Article 111a), en l'ús sostenible dels béns (Article 119), en la preparació de les propostes d'inscripció (Article 123), en els

objectius de la promoció del recolzament a la Convenció (Article 201d), i en les activitats educatives (Article 220). Igualment planteja la integració de les percepcions i l'associació d'idees i les connexions visuals en els plans de gestió en considerar un entorn que pot ultrapassar el de la pròpia zona d'amortiment dels béns declarats (Article 112).

A partir dels principis esmentats, de propi bagatge científic i tècnic dels qui subscriuen aquesta Declaració i dins de la necessària implementació dels acords internacionals abans mencionats, s'aprova adreçar al Consell d'Europa, al Centre de Patrimoni Mundial i al ICOMOS les recomanacions següents:

1. Considerar la posició de totes les parts interessades en la investigació i gestió dels paisatges culturals.

Cal identificar adequadament totes les parts interessades en l'execució de projectes d'investigació i gestió en paisatges culturals, tant les que representen les postures majoritàries com les minoritàries, així mateix llur capacitat d'influència, tot procurant sempre que integrin el conjunt d'agents que hi són presents. En aquesta tasca, l'elaboració d'un mapa d'agents que en reflecteixi l'estructura social, relacions i interessos constitueix, doncs, el punt de partida.

2. Conèixer les percepcions i representacions socials dels paisatges culturals

El coneixement de les percepcions i representacions socials dels paisatges culturals és un deure no només pel coneixement en si mateix, sinó també per l'aplicació del *Conveni del Consell d'Europa sobre el Paisatge*, que incorpora els aspectes perceptius en la seva pròpia definició. Els instruments per assolir els dits coneixements són variats i han de fonamentar-se en l'aplicació així de tècniques quantitatives com qualitatives per part d'un personal tècnic especialitzat, prenent sempre en compte les diferents postures discursives i sense defugir els punts de confluència o dissidència entre els agents. Cal considerar també que entre les percepcions s'hi inclouen les locals i les foranes, les passades i les actuals, les emocionals i les sensorials, i que totes poden reflectir-se en les imatges projectades per l'art, la literatura, la promoció turística, els mitjans de comunicació, les xarxes socials, l'acadèmia o les institucions, entre d'altres.

3. Garantir el desenvolupament de la investigació sobre la dimensió social del paisatge

El desenvolupament d'investigacions innovadores sobre tots els aspectes relacionats amb la dimensió social dels paisatges culturals refermerà la solvència en l'aplicació de mètodes i tècniques per llur anàlisi i aplicació en la investigació i gestió dels paisatges culturals. Es fomentaran les investigacions interdisciplinars, transnacionals i de ciència pública, així com els actes científics i tècnics per afavorir l'intercanvi d'idees i experiències.

4. Integrar les percepcions i representacions socials en les normes i estratègies paisatgístiques

Cada esglaió de l'acció política (internacional, nacional, regional o local) i de l'àmbit sectorial (cultura, medi ambient, turisme, urbanisme i ordenança del territori, agricultura, indústria i energia) ha d'elaborar normes i estratègies pels paisatges culturals, prenent esment en la diversitat de punts de vista, és a dir de percepcions i representacions socials dels paisatges, el mateix que el conjunt de propostes associades a cadascuna d'elles

5. Vetllar per la incorporació de la dimensió social en les polítiques territorials.

Totes les polítiques relacionades amb l'ordenació del territori, la agricultura, les infraestructures, urbanisme, l'energia, el turisme, el medi ambient i el patrimoni natural i cultural amb competències en la gestió dels paisatges culturals han d'incloure la seva dimensió social per millorar llur protecció, gestió i ordenació mitjançant accions concertades. Només així podran establir-se les bases per a un governament real i efectiu dels paisatges culturals.

6. Concienciar sobre la importància dels valors paisatgístics en la qualitat de vida i l'enfortiment de les cultures locals

Una gestió eficient requereix que les parts interessades –població local i visitants, associacions, institucions educatives, càrrecs electes locals, professionals societat civil en general– tinguin l'aptitud necessària, tant per actuar en qualitat d'enllaços de diverses operacions de recollida d'informació sobre les percepcions i representacions socials dels paisatges culturals, com per definir els objectius de qualitat paisatgística i participar-hi en l'aplicació i el seguiment.

7. Sensibilitzar, formar i educar per preservar els paisatges culturals i promoure una cultura del paisatge curosa de llurs valors

Cal integrar en els plans de comunicació i en els programes de formació i educació uns continguts relacionats amb els valors patrimonials, materials i immaterials, dels paisatges culturals, per fomentar-ne el respecte per part sia de les poblacions locals, sia dels qui tenen responsabilitats en llur gestió o hi desenvolupen activitats econòmiques, especialment les relatives al turisme i altres activitats d'oci.

8. Propiciar una participació social efectiva

La participació social ha esdevingut un principi indispensable a qualsevol actuació a favor del manteniment o millora de la qualitat dels paisatges culturals, com per paisatges. A diferència d'altres béns del patrimoni cultural, com per paisatges.

A diferència d'altres béns del patrimoni cultural, els paisatges culturals es transformen i cal conduir aquests canvis desenvolupant els instruments necessaris. Els processos participatius es poden aplicar tant l'estudi de les percepcions i representacions socials o la definició i seguiment dels objectius de qualitat paisatgística, tot tenint sempre en compte les diferents posicions i punts de vista derivats dels trets concrets de l'estructura social i econòmica present en cada cas.

SIGNANTS

Juan José Primo Jurado. Director del Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico.

Ramón A. Pico Valimaña. Director de la Escuela Técnica Superior de Arquitectura de Sevilla

Blanca del Espino Hidalgo. Jefa del Centro de Documentación y Estudios del Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico.

Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico (Laboratorio del Paisaje Cultural)

Silvia Fernández Cacho

Isabel María Durán Salado.

José Manuel Díaz Iglesias

Jesús Cuevas García

José María Rodrigo Cámara

Universidad de Sevilla

María Jesús Albarreal Núñez. Escuela Técnica Superior de Ingeniería de la Edificación.

Víctor Fernández Salinas. Departamento de Geografía Humana.

Mar Loren-Méndez. Departamento de Historia, Teoría y Composición Arquitectónica.

Federico Pozo Cuevas. Departamento de Sociología

Adrián Rodríguez-Segura. Departamento de Historia, Teoría y Composición Arquitectónica.

Università Cà Fosari di Venezia

Francesco Vallerani. Dipartimento di Economía.

Universidad de Lisboa

Rosario Oliveira. Instituto de Ciências Sociais.

Universidad Europea de Canarias

Elena Pérez González. Facultad de Ciencias Sociales.

Centre National de la Recherche Scientifique et Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne

Yves Luginbühl. Unité Mixte de Recherche Laboratoire Dynamiques Sociales et Recompositions des Espaces

Università degli Studi di Ferrara

Francesca Leder. Dipartimento di Architettura

Consejo Superior de Investigaciones Científicas (Instituto de Ciencias del Patrimonio)

César González Pérez

Patricia Martín Rodilla

Junta de Andalucía y Universidades Públicas andaluzas

(Centro de Estudios Paisaje y Territorio)

Juan José Domínguez Vela

Irena García Vázquez

Jesús Rodríguez Rodríguez

Carmen Venegas Moreno

Universidade do Minho

Rebeca Blanco Rotea. Laboratório de Paisagens, Património e Território.

Universidad Complutense de Madrid

Alicia Castillo Mena. Grupo de Investigación Gestión del Patrimonio Cultural.

Universidad Politécnica de Madrid

Nicolás Mariné Carretero. Grupo de Investigación Paisaje Cultural

Universitat Politècnica de Catalunya

Joaquín Sabaté Bel. Laboratorio Internacional de Paisajes Culturales.

Observatori del Paisatge de Catalunya

Pere Sala i Martí. Direcció

Profesionales

Chiara Spadaro. Antropóloga

Ana Coronado Sánchez. Arquitecta

Francesca Eugenia Damiano. Arquitecta

* El proyecto PAYSOC (RTI2018-096611-B-100) ha sido financiado por el MCIN/AEI/10.13039/501100011033 y por FEDER « Una manera de hacer Europa »